

ضرورت حمایت قانونی از طرد شدگان

لیلا شفاعی
وکیل پایه یک دادگستری

یادداشت

با توجه به رشد رقم سیاه خشونت و جرایم علیه سالمندان و افراد دارای معلولیت ذهنی؛ بیماران دارای اختلالات روانی حاد و کودکان؛ حسب آنکه امکان گزارش دهی بزه دیدگی توسط ایشان اندک یا غیرممکن است و اصولاً خشونت‌ها و بزه‌های ارتكابی علیه‌شان رویت پذیر نیست و چه بسا طمع تصاحب اموالشان؛ درصد بزه‌دیدگی‌شان را افزایش دهد؛ شاهد ظهور پدیده‌ای نابهنجار و غیرانسانی توسط خانواده و نزدیکان سالمندان و سایر افراد دارای اختلالات روانی یا ذهنی؛ نوزادان و اطفال هستیم.

پدیده طردشدگی و ره‌اشدگی انسان‌هایی در جامعه بدون اسناد هویتی؛ به‌عنوان مجهول الهویه‌های با خانواده. طبق تحقیقات صورت گرفته توسط سازمان بهزیستی؛ بیشتر چنین خانواده‌هایی امکان نگهداری و تأمین هزینه‌های این افراد را داشته و اسفابتر اینکه در برخی موارد افراد رها شده دارای اموال و ثروت بوده اما به‌دلائل متعددی چون آلازایمر، اختلال روانی، صغر سن و... نسبت به آنچه بر ایشان روا داشته می‌شود، آگاه نیستند.

خانواده‌هایی که بعضاً با پرداخت مبالغی به مراکز خصوصی تحت پوشش سازمان بهزیستی خواستار قرار گرفتن افراد مذکور در زمره افراد مجهول الهویه و متعاقباً گرفتن حکم سرپرستی بهزیستی از دادگاه به‌دلیل مجهول الهویه بودن هستند.

از این حیث شاهد ظهور پدیده‌ای نابهنجار و غیرانسانی در جامعه هستیم. امری که مشکلات فراوان اعم از شناسایی خانواده؛ گرفتن شناسنامه، کد ملی؛ کد بیمه و به تبع آن دریافت خدمات درمانی و بهداشتی تحت پوشش بیمه و پرداخت یارانه و... را به‌همراه دارد که منجر به تحمیل هزینه‌های گزافی برای سازمان بهزیستی و به تبع آن تضییع حقوق سایر افراد مجهول الهویه که نیازمند واقعی هستند می‌گردد.

لذا ضروری است، قانونگذار محترم و سایر ارگان‌های ذیربط؛ توجه ویژه به این پدیده غیرانسانی داشته و در راستای حفظ کرامت و شأن انسان‌هایی که به‌هردلیلی نیازمند حمایت و ناتوان از حفظ حقوق خود هستند تلاش کنند. در همین راستا به بخشی از قوانین موجود و

خلاهای آن می‌پردازم؛

قانون مجازات اسلامی در فصل هفدهم جرایم علیه اشخاص و اطفال؛ طبق ماده ۶۲۳ چنین مقرر می‌دارد: «هر گاه کسی شخصاً یا به دستور دیگری طفل یا شخصی را که قادر به محافظت خود نمی‌باشد در محلی که خالی از سکنه است رها کند به حبس از شش ماه تا دو سال یا جزای نقدی از سه میلیون تا دوازده میلیون ریال محکوم خواهد شد و اگر در آبادی و جایی که دارای سکنه باشد رها کند تا نصف مجازات مذکور محکوم خواهد شد و چنانچه این اقدام سبب وارد آمدن صدمه یا آسیب یا فوت شود، رهاکننده علاوه بر مجازات فوق حسب مورد به قصاص یا دیه یا ارض نیز محکوم خواهد شد.»

با توجه به ماده قانونی مذکور درمی‌یابیم که چنانچه فرد در محل آباد و دارای سکنه رها شود، مجازات تقلیل می‌یابد. این در حالی است که بزه رها کردن این افراد با توجه به تبعات آن فی‌النفسه قابل مجازات است و پیشنهاد می‌شود قانونگذار در این خصوص بازنگری کند.

از سوی دیگر شورای عالی سالمندان با تهیه و تدوین سند ملی سالمندان کشور ۱۳۹۶؛ به‌عنوان سند بالادستی؛ با توجه به گسترش پدیده سالمندی؛ ضمن تأکید بر حفظ کرامت سالمندان به وظایف ذاتی سازمان بهزیستی کشور در راستای حمایت و برطرف کردن نیازهای این عزیزان؛ و سایر ارگان‌ها و نهادهای ذیربط اشاره و چشم‌انداز مناسبی را ترسیم کرده است. اما عملاً شاهدیم که در خصوص بزه‌دیدگی و خشونت‌های اعمال شده به سالمندان و موضوع مبتلابه که بخشی از افراد مجهول الهویه را این عزیزان تشکیل می‌دهند ورود نکرده و در عمل اقدام خاصی انجام نداده است. همچنین جای اشخاصی از مراجع قانونگذاری کشور و معاونت پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه به‌عنوان نمونه در جلسات این شورا خالی است.

در خصوص افراد مبتلابه اختلالات روانی که بخش دیگری از افراد مجهول الهویه رها شده را تشکیل می‌دهند؛ خلأهای قانونی بسیاری در خصوص نحوه شناسایی این افراد و رعایت حقوق آنان داریم که در ۲۶ فروردین ماه ۱۳۹۹؛ لایحه حمایت از حقوق افراد مبتلابه اختلالات روانی به مجلس شورای اسلامی اعلام وصول شد که با توجه به وضعیت بفرنج ایجاد شده برای برخی از این عزیزان؛ پیگیری سازمان بهزیستی و ارگان‌های ذیربط جهت تصویب هرچه سریع‌تر این لایحه ضروری می‌باشد.

درخصوص کشف هویت افراد مجهول الهویه و بررسی مطابقت آن با واقعیت؛ پیرو ابلاغ سیاست‌های کلی نظام توسط رهبر معظم انقلاب و قانون برنامه پنجاهساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی در جزء یک بند (ز) ماده ۲۱۱؛ دستورالعمل تشکیل بانک اطلاعات هویت ژنتیک ایران در سال ۱۳۹۲ ابلاغ شد تا اطلاعات تشخیص هویت ژنتیک افراد که دارای خصوصیت منحصر به فرد بوده، ذخیره‌سازی الکترونیکی شده و مقایسه تطبیقی آنها جهت شناسایی مجرمین یا بقایای انسانی مجهول الهویه ممکن شود. این فناوری در موارد مختلف تشخیص هویت، از جمله مجرمین و قربانیان حوادث غیرمترقبه مورد استفاده قرار می‌گیرد که با توجه به معضل یاد شده در خصوص افراد مجهول الهویه با خانواده که به هر دلیلی نادیده انگاشته و رها شده‌اند، پیشنهاد می‌شود که قانونگذار محترم ضمن افزایش اختیارات این بانک نسبت به کلیه افراد ساکن در کشور و الزام مردم به دادن نمونه؛ بخصوص نوزادانی که به دنیا می‌آیند، مسیر شناسایی افراد مجهول الهویه در جامعه را هموار کند؛ امری که در خصوص شناسایی نوزادان و اطفال رها شده و بی‌سرپرست کمک شایانی خواهد کرد. در همین راستا بهره‌گیری از بانک اطلاعات تصاویر اشخاص نیز به سازمان بهزیستی در شناسایی این افراد کمک خواهد کرد.

لازم است قوه قضائیه که طبق اصل ۱۵۶ قانون اساسی وظیفه پیشگیری از وقوع جرم را دارد بر اساس‌سازی بزه دیده شناسی حمایتی در خصوص افرادی که به‌دلیل ناتوانی؛ آماج بزه و آسیب‌های جسمانی و عاطفی و اقتصادی از سوی خانواده و نزدیکان می‌شوند، تدابیر پیشگیرانه اتخاذ کرده و قانونگذار محترم در خصوص تعیین کف‌ر برای مرتکبین این دست رفتارهای غیرانسانی، اتخاذ تصمیم کند و در این راستا تعامل و همکاری نتگانتگ دستگاه‌های متولی نگهداری و حمایت از این افراد و سازمان‌های مردم نهاد فعال این حوزه با قوه قضائیه در پیشبرد اهداف کاهش آسیب بزه دیدگی این عزیزان پیشنهاد می‌شود. به‌عنوان نمونه طرح یک فوریتی تشدید مجازات خشن ارتكابی علیه بزه دیدگان خاص مانند کودکان؛ مجاین، محجورین؛ افراد دارای معلولیت و افراد مسن در کشور با پیشنهاد الحاق یک تبصره به ماده ۲۸۶ قانون مجازات اسلامی درصدد افزایش میزان مجازات مرتکبین جرایم علیه این اقشار می‌باشد که در همین راستا دستگاه‌های ذیربط که در مقابل بزه دیدگی افراد مجهول الهویه مسئولیت دارند بهتر است با پیشنهاد اصلاحی به کارآمد کردن این طرح کمک کنند.

براساس آمار، تنها در شش ماه اول امسال ۲۸۷ فرد مجهول الهویه و فاقد سرپرست مؤثر در استان تهران شناسایی شدند که با حکم قضایی به مراکز نگهداری بهزیستی ارجاع و پذیرش شدند. آنطور که «شجاع کریمی» رئیس ستاد پذیرش و هماهنگی بهزیستی می‌گوید: «افراد مجهول الهویه به چند دسته تقسیم می‌شوند؛ عده‌ای که خانواده ندارند و در سطح شهر رها شده‌اند. تعداد قابل توجهی هم سرپرست دارند که با حکم قضایی به مراکز ما سپرده می‌شوند و برخی دیگر بدون سرپرست مؤثر هستند که ۹۹ درصد از این افراد بیش از ۵۰ سال سن دارند و اغلب دچار بیماری یا اختلالات روانی هستند.» این در حالی است که دکتر وحید قبادی دانارئیس سازمان بهزیستی کشور نیز می‌گوید: «حدود ۱۴هزار معلولی که در مراکز شبانه‌روزی نگهداری می‌شوند، مجهول الهویه هستند و چون متولی برای نگهداری ندارند نیاز به حمایت دارند از این رویک میلیون و ۱۲۰هزار تومان برای این افراد سرانه در نظر گرفته شده است.» البته وی به این نکته نیز اشاره می‌کند که این سرانه‌ها تقریباً یک سوم هزینه نگهداری این افراد در مراکز را تشکیل می‌دهد و مراکز نگهداری مجبورند برای نگهداری از آنها از خیرین و اشخاص خاص نیز کمک بگیرند. اما شنیدن داستان زندگی هر کدام از این افراد از زبان مددکاران بیان‌کننده وضعیت نگران‌کننده آنهاست که در جامعه رها شده‌اند حالا فرقی نمی‌کند زن باشند یا مرد، سالمند باشند یا میانسال و... همه رهاشدگان در جامعه هستند که می‌توانند نوعی آسیب تلقی شوند.

نگاه پردرد و غم انگیز

مددکار رویا که به‌عنوان یکی از افراد مجهول الهویه در مراکز بهزیستی نگهداری می‌شود درباره چگونگی داستان زندگی این مددجو اینگونه می‌گوید: سال‌ها پیش خانواده رویا او را جلوی در بیمارستان تنها با یک ساک لباس و یک بسته پوشک رها کردند و تنها نشانی او اسم کوچکش بود که روی تکه کاغذی نوشته شده بود.

وی می‌افزاید: وقتی او را به مرکز آوردند هیچ سخنی نمی‌گفت اما نگاهش پر درد بود.

این مددکار ادامه می‌دهد: بالاخره رویا که سن و سال زیادی داشت به زندگی خود اشاره می‌کند و تنها از همسرش که خلیان و حقوق بگیر نیروی هوایی بود یاد می‌کند و می‌گوید که با پسرش زندگی می‌کرده ولی وقتی روانش بهم می‌ریزد به بهانه رفتن به بیمارستان او را رها می‌کند و دیگر هیچ وقت او را نمی‌بیند.

وی می‌گوید: با اینکه رویا اوضاع و احوال خوبی نداشت اما هرگز از پسرش انتقاد نکرد و تنها انتقادش به اهی که می‌کشد ختم می‌شود ولی چهره معصومش حکایت زندگی غم انگیز او را بیان می‌کند.

رنج‌زده کردی در شهر

محمد فرد دیگری است که به‌عنوان مجهول الهویه پایش به مرکز بهزیستی باز می‌شود؛ آن‌طور که مددکارش می‌گوید: کار محمد جمع کردن و سرک کشیدن به سطل زباله‌ها بود.

با اینکه سن و سالش کم نبود اما در نگاه اول تو را به یاد کارتن‌خواب‌هایی می‌انداخت که کارشان جمع کردن زباله‌های شهر است.

این مددکار می‌افزاید: مدت‌ها بعد از اینکه محمد راهی مرکز می‌شود دو خانم با سر و وضع موجه به مرکز مراجعه و عکس گمشده خود را نشان می‌دهند. عکسی که با چهره واقعی محمد کاملاً متفاوت بود. وی ادامه می‌دهد: بالاخره مشخص می‌شود که «محمد» پدر خانواده، صاحب نمایشگاه خودرو بوده که از وضعیت مالی خوبی برخوردار بوده ولی از زمانی که بیمار شده و درمانش به نتیجه نرسیده او را از خانه بیرون می‌کنند و او به ناچار دنبال زباله در سطل زباله‌ها می‌گردد.

مددکار محمد با بیان اینکه خانواده او حاضر به نگهداری نبودند، می‌گوید: شاید وضعیت مالی محمد خانواده را مجبور کرد تا دنبال گمشده خود بگردند و نشانی از او پیدا کنند.

زندگی با خاطرات پروفسور

زهره فرد مجهول الهویه‌ای است که در آمریکا زندگی می‌کرد. او که پروفسور مطرحی بود یک هفته از آمدنش به ایران می‌گذشت که برای دیدن خواهرش از خانه بیرون می‌آید ولی دیگر به‌خانه برنمی‌گردد و می‌شود یک مجهول الهویه. مددکارش می‌گوید: وقتی زهره را که دچار آلازایمر شدید بود توسط نیروی انتظامی شناسایی و به مرکز آوردند تنها یک بلوز و دامن بر تن داشت، حتی پلاستیکی بر سر او کشیده بودند که حکم روسری داشت.

وی می‌افزاید: زهره تنها از خاطرات دورش و از همسرش که پروفسور بود سخن می‌گفت اما خاطرات نزدیک را به یاد نمی‌آورد به‌طوری که آدرس خانه‌اش را به زبان انگلیسی می‌نوشت و این نشان می‌داد که گذشته درخورد را به یاد دارد ولی از خاطرات نزدیک چیزی به یاد نمی‌آورد.

این مددکار می‌گوید: افراد رها شده

http://irannewspaper.ir

editorial@irannewspaper.ir

گزارش «ایران» از وضعیت دردناک افراد مجهول‌الهویه در جامعه

رها شدگان در شهر

به اعتقاد وی، اگر در ازای هر ترحیمی یارانه خاصی به مراکز داده شود می‌توان به یک پویایی در مراکز رسید تا ترخیص فعال داشته باشند چرا که در حال حاضر ما برای پذیرش‌های جدید با مشکل روبه‌رو هستیم. مگر اینکه خانواده هزینه فرد را پرداخت کند.

رئیس ستاد پذیرش و هماهنگی بهزیستی می‌گوید: به طور میانگین هر روز بین ۵ تا ۱۰ فرد مجهول الهویه به این مرکز ارجاع داده می‌شود.

وی درخصوص فرآیند پذیرش افراد مجهول الهویه می‌افزاید: روند کار به این صورت است که فردی که به اینجا ارجاع داده می‌شود اطلاعات او در این مرکز ثبت و به همراه نامه قوه قضائیه در کمیته پذیرش مطرح می‌شود تا به یکی از ۸۴ مرکزی که در ۱۶ شهرستان استان تهران بجز شهر تهران و شمیرانات هستند معرفی و در نتیجه به مرکز نگهداری فرستاده شود.

وی ادامه می‌دهد: همه افراد مجهول الهویه از طریق این مرکز به مراکز نگهداری ارجاع داده می‌شوند مگر اینکه برخی از خانواده‌ها به‌دلیل اینکه اطلاعات فرد جایی ثبت نشود و روند تشکیل پرونده سرعت انجام شود تخلف کرده و مستقیماً با پرداخت هزینه‌ای برای اعضای خانواده خود از مرکز پذیرش می‌گیرند که اگر این افراد از سوی بازرسان شناسایی شوند یا آنها برخورد می‌شود.

کریمی یادآور می‌شود: متأسفانه افرادی هم در مراکز نگهداری می‌شوند که مستمری بگیر نهادهای دیگر هستند که به نظر می‌رسد اگر یارانه به این گونه افراد تعلق نگیرد کمک بزرگی است به بهزیستی.

به گفته وی، برخی از این افراد با پیگیری مددکار مرکز شناسایی می‌شوند و به خانواده تحویل داده می‌شوند اما گاهی هم خانواده رغبتی برای تحویل فرد و نگهداری از او نشان نمی‌دهد.

یکی به طور میانگین هزینه نگهداری یک فرد مجهول الهویه در مرکز را ماهانه دوا تا سه میلیون تومان ذکر می‌کند و می‌گوید: متأسفانه افراد مجهول الهویه از مشکلات زیادی برخوردار هستند و این امر موجب می‌شود تا برخی از مراکز آنها تقریباً ۱۰ درصد از سهمیه هر مرکز برای افراد مجهول الهویه اختصاص دارد.

رئیس ستاد پذیرش و هماهنگی بهزیستی در ادامه به آمار مراجعات

در حال حاضر افراد مجهول الهویه

شامل چند گروه هستند؛ عده‌ای که

خانواده ندارند و رها شده‌اند. عده‌ای هم

که تعداد قابل توجهی هستند، سرپرست

دارند و با حکم قضایی به مراکز ما سپرده

شده‌اند و برخی بدون سرپرست

مؤثر هستند.

وی حدود ۹۹ درصد از افراد

مجهول الهویه را دارای بیماری روانی

مزن می‌داند که بیش از ۵۰ سال سن

دارند

افراد توسط نیروی انتظامی شناسایی و

در مراکز ما پذیرش می‌شوند. اما برخی دیگر از این افراد هستند که خانواده دارند و در واقع نوعی آسیب تلقی می‌شود.

این خانواده‌ها حکم مجهول الهویه برای اعضای خانواده می‌گیرند و به مرکز ما مراجعه می‌کنند که مجبوریم چون حکم قضایی دارند در مراکز برای آنها پذیرش بگیریم.

وی دلیل این اقدام از سوی خانواده‌ها را بالا بودن هزینه یا عدم پرداخت هزینه ذکر می‌کند.

به گفته رئیس ستاد پذیرش و

هماهنگی بهزیستی، این خانواده‌ها معتقدند دولت وظیفه نگهداری از این افراد را دارد و نباید خانواده هزینه‌ای در این خصوص تقبل کنند. حتی مواردی وجود دارد که با وجود داشتن وضعیت

اقتصادی خوب ولی حاضر نیستند که فرد

بیمار خود را نگهداری کنند.

وی ادامه می‌دهد: چند سال گذشته

فردی از شهردار وقت مجوز ۴ واحد

برای نگهداری افراد دارای معلولیت که

مجهول الهویه بودند دریافت می‌کند

ولی متأسفانه بعد از دو سال، درخواست

پذیرش این تعداد افراد را در مراکز

می‌کند. در حالی که مجوز این فرد در

راستای نگهداری این افراد بوده است.

کریمی بیان می‌کند: در حال حاضر

افراد مجهول الهویه شامل چند گروه

هستند؛ عده‌ای که خانواده ندارند و رها

شده‌اند. عده‌ای هم که تعداد قابل

توجهی هستند، سرپرست دارند و با حکم

قضایی به مراکز ما سپرده شده‌اند و برخی

بدون سرپرست مؤثر هستند.

وی حدود ۹۹ درصد از افراد مجهول

الهویه را دارای بیماری روانی مزن

می‌داند که بیش از ۵۰ سال سن دارند.